

TAJEMSTVÍ ČLOVĚKA UVNITŘ UMĚLECKÉHO DÍLA

Následující text vznikl syntézou pohledů osmi studentů Transkulturní komunikace na otázku tajemství člověka vyjevujícím se v četbě uměleckého díla. Každý příspěvek přistupuje k tématu odlišně a využívá rozdílné příklady, přesto se v klíčových bodech jednotlivé části mnohdy překrývají a zakládají na stejné myšlence: že se člověk v oblasti umění dostává do kontaktu s něčím, co jej přesahuje a zároveň mu je bytostně vlastní – tedy s něčím, co odráží jeho samotnou podstatu. Toto je tedy osm pokusů zachytit tuto schopnost uměleckého díla do slov.

Umění a lidé

Marcela Kosová

Prostřednictvím umění lidé zažívají život způsobem, jakým zvířata nemohou. Umožňuje nám implicitně sdílet naše emoce, touhy a obavy s ostatními kolem nás. Dává nám pocit, že nejsme sami, že je zde něco mnohem hlubšího, co nás jako lidskou rasu spojuje. Ano schopnost transcendence. Všechny druhy umění mají moc zasažení i vtažení člověka do svého nitra.

Snad v každé kultuře se nejprve předávala ústní tradice. Mytologická mentalita spojená s recitací a memorováním měla vždy zvláštní moc pro všechny z nás. Dokáže nás chytit, vtáhnout i obklopit. Není jen prostředkem s vlastním účelem. Kouzlo vyprávění příběhů nám vždy dávalo cítění určité míry fascinace. Mýty jsou spojeny s otázkou po člověku, osvětlují způsob lidského bytí, jeho svobody. Podobnou úlohu hrály nástěnné malby, které často umocňovaly moc vyprávění i samotné rituální vtažení. S příchodem filosofie jsme si začali uvědomovat moc síly tohoto zmocnění se nad námi a vytvořili jsme si lehký odstup, uskutečněný tázáním po našem životě. Biblická víra přináší další jednotící prvek pro všechny lidi a to nepodmíněnou, všedarující Boží lásku. Tento nový přístup ke člověku otevírá naši budoucnost. Setkali jsem se tak poprvé s nepodmíněným bytím s láskou s budoucností i naplněním naší svobody. Člověk je předurčen směřovat ke svému smyslu. Další podstatnou událostí pro umění a transkulturní komunikaci bylo hledání lidské tváře. Setkání s lidskou tváří znamená setkání s osobou. Tvář je nástrojem pro překračování smyslového, napomáhá k vztahovosti prozření druhého jako Ty nikoli pouhé Ono.

V nazírání na umělecké dílo nám nestačí jeho pouhý účel, umělecké dílo je hledáním po smyslu. Vyprávění má vlastnost, která nezáleží na obsahu, ale dává smysl tomu, co má konečnost. Umělecké dílo může vnímat jako symbolický svět, který nás propojuje s ostatními. Vyobrazená fikce nás svou silou dokáže oslovit, jeví se jako skutečnost, do které jsme schopni jako jedinci vstoupit. Jak je to možné? Díla svou celistvostí symbolicky vyjadřují něco obecného, společného pro všechny z nás. Nechávací vyjevovat něco obecně lidského. Poutají nás k sobě a tím předávají smysl. Jsou klíčem pro otevření celistvého smyslu života, po kterém se táže každý z nás.

Umění není pouze otázkou transcendence. Z hlediska transkulturní komunikace nás zajímají i jiné skutečnosti:

1. Jak je již uvedeno v úvodní větě, stejně jako jazyk a smích, tak **umění je přirozeně lidské chování, je součástí toho kdo jsme.**

2. **Umění je médium komunikace.** Díky němu jsme schopni vyjadřovat své myšlenky i sdílet informace, které nedokážeme jiným způsobem vyjádřit a formulovat.

3. **Umění je odrazem kulturních hodnot, přesvědčení, identity,** pomáhá zachovat mnoho různých komunit, které tvoří náš svět. Umění zaznamenává naše vlastní životy a zkušenosti v průběhu času.

4. **Umění se stává lékem.** Vytváření i samotné prožívání umění nás dokáže uklidnit, uvolnit, či oživit. Dává nám důvod k přemýšlení, motivuje nás, je místem pro vlastní reflexi.

5. Jak dále barvitě popisují kolegové z magisterského studia. **Umění není soukromou skutečností.** V některých případech je samotná tvorba umění otázkou skupiny. To, že se jedná o kolektivní činnosti dokládá i potřeba svého publika, posluchače či návštěvníka. Umění je důvodem pro podělení se o svůj zážitek.

Symbolický svět uměleckého díla a perspektivy transkulturní komunikace

Michal Hurt

Umění je součástí našeho symbolického světa, který nám umožňuje svět chápat, rozumět mu a orientovat se v něm. Skrze symboly ale také komunikujeme, můžeme tedy žít v lidském světě a vést s druhými různé typy dialogu. Stejně jako je dialog projevem možnosti otevření se druhému člověku a vyjití k němu, tak je i umění součástí takového dialogu, kde se umělec otevírá světu skrze své dílo, ale zároveň vtahuje do svého díla diváka, kterému je tak otevřena možnost podílet se na uměleckém díle. Divák se dílu otevírá svým porozuměním, což vyžaduje vyvinutí určitého úsilí. Tak se umělci i divákovi může vyjevovat něco hlubšího z celku bytí, tak lze dojít k propojení i zcela odlišných a vzdálených světů, ať se již jedná o různé kulturní nebo sociální prostředí.

Svět umění má schopnost zasahovat člověka a zároveň v tomto zasažení odkrývat něco z podstaty člověka a jeho bytí, což je i cílem transkulturní komunikace. Symboly pak slouží jako prostředníci tohoto zasažení. Symboly je možné nahlížet jako mosty, které umožňují přejít k druhému člověku, které umožňují přesáhnout náš imanentní svět směrem k transcendenci. Symboly tak na jedné straně determinují náš svět, ale zároveň jsou schopny tuto determinaci překračovat. Nejvíce je to patrné právě v umění, kde se způsob vyjádření nemusí vázat jen na slovo, ale i na obraz, zvuk a další prostředky promluvy.

Umělecké dílo také vytváří určitý symbolický prostor, ve kterém se lze potkávat, je schopno vymezit se vůči žité struktuře, nastavit ji tvář v Jinakosti. Umění je schopné ukázat jiné cesty, směřuje k liminalitě lidského života a myšlení a tak odkrývá onu Jinakost. Toto je i pole pro transkulturní komunikaci, vyjít ze struktury a skrze liminalitu Jinakosti, tedy oblasti na hranici struktur či přímo antistruktur, se vracet zpět do struktury s širším vědomím o člověku a jeho světě. Plné poznání bytí plyne z porozumění nejen běžných struktur našich životů, ale i těch hraničních a nestrukturních zkušeností, stejně jako cest, které k tomuto porozumění vedou. Významným symbolem tohoto vyjití k druhému člověku je pak symbolika cesty, jejíž součástí je i cesta transkulturality. Transkulturní komunikace je tak jednou z cest jak porozumět člověku a jeho světu.

Interpretace uměleckého díla nabízí množství optik na určitou skutečnost, neboť každý člověk je schopen na stejné dílo nahlížet jinak, mít z něho jiný dojem, pocit, rozumění. Ukazuje se tak rozmanitost světa, ale i principy, které nám umožňují žít ve vzájemnosti. Tak se nám vyjevují i určité lidské univerzálie, které přesahují kulturní hranice. Transkulturní komunikace se podobně snaží o nazírání a respektování těchto jiných optik, ale také o kritický přístup k nim. Nicméně zásadní je pochopení faktu, že za každou optikou je vždy a pouze člověk jako člověk. To je ta jednota, ze které plynou různé světy. A cestou k nim může být právě cesta umění.

Umělecké dílo branou k tajemství člověka

Lukáš Nosek

Podívejme se na to, jakým způsobem umělecké dílo vyjevuje podstatu člověka. Umělecké dílo má dvě roviny, praktický účel a smysl. Praktickým účelem filmu může být schopnost přilákat diváky, aby vydělal peníze. Socha by měla důstojně reprezentovat významnou osobnost. Pod touto rovinou se skrývá hlubší smysl.

Skrze nazírání smyslu se noříme do podstaty člověka tak, jak se nám to nemůže podařit exaktními vědami ani filozofickým hloubáním. Díky uměleckému dílu, a v našem případě příběhu, prožijeme kontakt se zmíněnou podstatou. Nevnímáme jí jen myslí, ale úplně celou bytostí. Když se díváme na film zapomeneme na to, že jsme

diváci a cítíme vůně i chutě toho co se odehrává v příběhu. Jsme jeho součástí a při tom je on součástí naší.

Příběh se skládá ze slov nebo záběrů, které jsou samy o sobě inertní, ale v nás se spojí v jeden zajímavý celek. Odehrávající se příběh nám ukazuje skrytá místa, která jsme před tím jen tušili. Zasažení takových míst pak prožíváme jako radost nebo bolest.

Obrovská moc umění tkví v jeho schopnosti se nás zmocnit a zasáhnout. Vstoupením do fikčního světa na vlastní kůži prožíváme kontakt s nevyslovitelnou podstatou člověka. Takový prožitek, ale není samozřejmý. Musíme být otevření a schopni se ztišit, tak aby dílo mohlo promlouvat.

Andělská Zuzany Navarové

Kontakt s touto rovinou uměleckého díla, si můžeme ukázat interpretací první sloky písně. Konkrétním výrazovým prostředkem, na který jsme se zaměřili, je střídání dne a noci.

*Bože, podej mi ještě ten kalich
to víno, co s nocí se měnívá na líh
snad nad ránem na dně se dočtu
že v kastlíku andělskou počtu
mám
a že hoře se skutálí do jedné slzy
ta slza se vsákne, a pak ji to mrzí
že po prvním slunci se nadechnem
a kometa zamíří nad Betlém*

Proč se víno měnívá na líh právě v noci? Když se setmí, přichází doba pro tajemství, nebezpečí a neřesti. V noci už není naše cesta tak jasná a je snazší uchýlit se k nějaké slabosti. Právě v tuto dobu je čas na skleničku alkoholu.

Potom nad ránem, na konci noci a na začátku dne, posvátného času, kdy je číše naplněná vínem a ne lihem. V tento čas zjistíme, že nás čeká „andělská počta“, výraz dobra a požehnání, který nás vztahuje k něčemu posvátnému.

Při střídání dne a noci člověk prožívá čas síly a slabosti. Jednou má jasnou mysl a touží po požehnání a směřování k dobru, později přichází zapomenutí. Střídání dne a noci je pravidelný rytmus, který člověka určuje už od nepaměti, stejně jako rytmické střídání doby síly a slabosti nebo cti a neřesti.

Dále se navracíme do bezpečného času, kdy je možné se znovu nadechnout. Navíc se nenadechneme sami. Jako bychom vyšli z času osamělosti do času, kdy cítíme kontakt s ostatními. Nacházíme východisko z nevyhnutelné lidské osamělosti, kterou člověk prožívá stejně nevyhnutelně jako setmění a rozbřesk.

Na konci první sloky se dozvídáme, že kometa zamíří nad Betlém. Betlémská kometa je dokonalý symbol důležitého orientačního bodu. Tento orientační bod září v noci a je nám přístupný jen v noci, kdy jsme obvykle dezorientovaní a nevidíme na správnou cestu. Jen v této době je vidět orientační bod, který značí správnou cestu za králem člověka. Končí noční slabost, protože víme, kde přesně hledat svou sílu.

Výše jsme uvedli jednu z možných interpretací, jen jednoho z mnoha výrazových prostředků, které tvoří celek písně Andělská. Na první pohled samozřejmé a nezajímavé střídání dne a noci se v uměleckém díle transformuje na symbol, který diváka zatáhne na cestu zkoumání svého nitra. Skrze toto dobrodružství nepronikneme jen do vlastního nitra, ale nahlédneme část něčeho univerzálně lidského, co mají všichni společné. V tom tkví obrovský přínos pro antropologické a filosofické zkoumání člověka a průsečík s ideami transkulturní komunikace. Transkulturní komunikace se totiž snaží nacházet cesty porozumění napříč kulturami a překonat jejich odlišnosti. Když ve vlastním nitru nahlédneme něco lidsky univerzálního, pomůže nám to překlenout propasti odlišností.

Transkulturní perspektivy uměleckého díla zejména na příkladu Českého centra v Londýně

Kuba Stránský

Připojím zde konkrétní příklad možného zapojení interpretace díla a transkulturních perspektiv umění ve své diplomové práci, která pojednává o Transnacionální migraci Čechů ve Velké Británii. Ve Velké Británii, konkrétně v Londýně existuje České centrum, které na pravidelné bázi pořádá různá performance (výstavy, koncerty, promítání,...). Tyto výstavy jsou často navštěvovány českými emigranty, ale také majoritní britskou společností. Jakékoliv umělecké dílo může člověka vtahovat a niterně zasahovat. Ono zasažení může následně vyvolávat nějaké důsledky v různých podobách. Může člověku ovlivnit život, když se v dílu setká se zlomovým momentem. Dílo zasahující jedince pocitem domoviny, vtahující ho skrze emoce a potřeby, které nám jsou všem společné (pocit bezpečí, bezpodmínečného přijetí) nabízí prostor setkání se nejen s vnitřním světem díla, ale hlavně sebe samotného se sebou a s druhým, jiným. Může také, skrze například jeho vlasteneckou povahu, připomínat konkrétní subjekt, ke kterému máme citový vztah.

I cesta může být cíl od skupiny Mňága a Žďorp

Pro lepší představu zde uvedu jeden konkrétní příklad z písně I cesta může být cíl od skupiny Mňága a Žďorp. Píseň interpretuji jako přechod z bujaré části života, do takové řekněme klidnější, která přichází postupně s věkem. Přináší uvědomění si svých hodnot, jejich reorganizaci a jistou životní reflexi. Zde tím zlomovým, zasahujícím momentem může být například část textu: „...jediný mrak nad hlavou stojí nehybně tak jako vážky...“. Zde interpretuji mrak jako místem pro mě, které mám nad sebou, ke kterému se mohu kdykoliv vrátit a stále tam budu moci být sám sebou, budu

tam neustále bezpodmínečně přijímán a je to takové mé bezpečné místo. A takové místo je v ideálním případě právě domov.

Dílo nabízí prostor pro dialog beze slov a svět, který nám nabízí se stává místem „přátelsky nihilistického“ setkání, tak, jak o něm píše František Burda ve své knize *Za hranice kultur*. Nabízí překročení našeho imanentního světa a setkání se v jakémsi transcendentním světě umění.

Migrant může být při setkání s dílem zasažen vzpomínkou na domov, na blízké nebo přátele, a právě to v něm může posilovat transnacionální cítění, které se může následně přenášet do jejich každodenní reality.

Jako místo, kde se může toto zasahování a setkávání konat, jak sem již zmiňoval, výborně fungují celosvětově nejen česká centra, ale i školy či jiné organizace ve Spojeném království. Snaží se nejen připomenout a upevnit domovskou kulturu místním emigrantům, ale také přiblížit ji tamní majoritní společnosti poutavým způsobem.

Zasažení uměním, zasažení krajinou

Helena Böhmová

Umění má v životě člověka nezastupitelný význam, ačkoli člověk často spíše tuší, než že by doopravdy věděl, proč tomu tak je. Cítíme, že skrze umělecké dílo se nám otevírá něco, co není na první pohled patrné, co dalece přesahuje samotný obraz či sochu, potažmo plátno, barvy, nebo kámen, ze kterého bylo dílo vytvořeno. Tento přesah uměleckého díla často podvědomě vnímáme, ale nejsme dost dobře schopni ho slovy postihnout. Právě proto nás umění tak fascinuje a je nedílnou součástí každé lidské společnosti.

Člověk je uměleckým dílem doslova “zasažen”, jak píše Guardini ve své knize *O podstatě uměleckého díla*. Tato zasaženost vyplývá ze schopnosti uměleckého díla dotýkat se podstaty lidského bytí. Otevírá se před námi možnost setkat se s něčím bytostně niterným skrze zobrazení v něčem obyčejném, v něčem z materiálního světa (socha, obraz). Nejde přitom o obraz jako takový, jeho strukturu či technické

parametry. Je to umělecké dílo ve své celistvosti, které se nás dotýká a vyjevuje nám cosi z nás samotných, nikoli jednotlivosti, ze kterých se sestává.

V uměleckém díle se tedy neustále otevírá otázka „jak je člověk“ a svou podstatou se neustále snaží směřovat k něčemu menšímu, než smyslu existence člověka v tomto světě. Směřuje k vyjevení podstaty, celistvosti, niternosti, pravé povahy toho, jak je člověk.

Zde se otevírá transkulturní přesah v četbě umění, který spatřuji především v jejich společném potenciálu nahlédnout smysl, celistvost bytí, vyjevit podstatu toho, co je v nás samotných, co je nám nejvlastnější a v čem se tedy zároveň také nalézá potenciál k překračování všech našich méně podstatných odlišností. Nejde jen o čtení díla nebo o existenci na horizontální úrovni bytí - vystoupení na vertikální rovinu je tím, co otevírá nová pojetí, nové horizonty a především se na ní daleko spíše vyjevuje toto zvláštní zasažení uměním, které pocítujeme. Transkulturalita podobně spočívá ve schopnosti vystoupit na vertikální rovinu a přenést se přes běžné obzory a bariéry, které nám brání skutečně nahlédnout druhého člověka v jeho úplnosti a vidět jeho tvář. Jedině skrze tento přístup ke člověku můžeme poté zpětně nahlédnout sami sebe, vrátit se k sobě. Vyjevuje se zde stejná niternost, stejná podstata bytí. V tomto přístupu se nám otevírá možnost nalézt nás samotné, naši podstatu.

Četba umění v pohledu na krajinu

Oblast, v níž se dá hovořit o propojení četby umění a mé diplomové práce je zcela jistě pojetí krajiny a především způsobu, jakým do ní člověk zasahuje a jak ona zpětně zasahuje člověka. Krajina slouží jako odvěká inspirace pro umělecká díla, člověk v ní přichází do kontaktu s přírodními silami, které dalece přesahují jeho vlastní, a zároveň nachází místa úžasu, která mají potenciál ho zasáhnout. Přirozeně výjimečné místo má člověk proto tendenci povýšit na jinou, kulturní úroveň a dodat mu nový rozměr.

Člověk v krajině zároveň může pociťovat zvláštní zasaženost čímsi přesahujícím, co v daném místě vnímá a svým nedokonalým uměleckým vyjádřením se to pokouší zachytit, povýšit a oslovit. Snaží se oslovit toto "cosi", co vnímá, cítí, ale není to schopen uchopit ani obsáhnout. Krajina, či příroda člověka vždy přesahuje - je s ní nevyhnutelně spojen a zároveň má tendenci jí dominovat a podrobit si ji. Jakkoli se o to však člověk velmi snaží, stejně jaksí vnitřně cítí zvláštní úžas a zasažení, že je přeci jen v kontaktu s něčím, co je větší než on sám. Zároveň je důležité si neustále uvědomovat, že je to člověk, kdo se krajinou nechává zasahovat a že je to on, kdo ji vnímá. Nejde tedy o krajinu, potažmo přírodu samotnou, ale daleko spíše o lidský přístup a náhled na ni.

Když hledíme na krajinu či živou přírodu/svět okolo nás, zažíváme pocit dokonalosti. Je v nás touha tuto dokonalost uchopit, vyjádřit ji v rámci našich schopností například uměním. Cítíme touhu tuto dokonalost zdůraznit a nechat vyniknout její jedinečnosti a kráse, zároveň ale podvědomě víme, že všechny naše pokusy o zachycení jsou jaksí jen vyjádřeními a interpretacemi a nedosahují oné dokonalé plnosti, kterou v daném okamžiku zažíváme. Může v nich ovšem zaznít onen příslib nového smyslu, který tušíme a podvědomě k němu míříme. V těchto zachyceních člověk tedy přece cosi ze svého celku bytí vyjevuje a také má potenciál v něm jeho příslib nalézt.

Transkulturní perspektivy uměleckého díla

Eliška Soukupová

Tak jako na umělecké dílo musíme pohlížet více do hloubky, číst detaily a nenahlížet na něj pouze povrchně, ale více dovnitř, tak stejně musíme pracovat s transkulturní komunikací. Celé studium transkulturní komunikace mi ukázalo, že na věci musíme pohlížet z více stran, a to i z pohledu transcendentna. Pohled na umění je také vždy hlubší, než se na první pohled může zdát. Pochopit a proniknout do umění chce čas, naši otevřenost, stejně jako transkulturalita.

Patická dimenze existence je výrazovým prostředkem lidské existence a jako takový souvisí s příběhem života. Odkazuje k významovému propojení mezi vášní a utrpením, potažmo mezi osobním tvořivým jednáním a utrpením. Patická dimenze

existence radikálně vtrhává jakoby zvenčí do uzavřené soběstačnosti subjektivní racionality jedince a odhaluje život jako něco, co je určováno k sebevyjádření, ne jako něco, co je samo sebe určující - život je určen, postaven do situace odpovědi na skutečnost zasažení prostřednictvím sebe-vyjádření, darování sebe.

Pravdivost uměleckého vyjádření v rámci různých forem uměleckého projevu je spojena s funkcí vnitřního patosu zjevovat skutečnost nad rámec umělecké názornosti, nad rámec racionálního rozumění. Patické zasažení a zranění se stává mostem a bránou k druhému navzdory vši odlišnosti – stává se polem transkulturního setkání. Patos je jako zasažení absolutní jinakostí. Člověk musí být ochotný se zasažení vystavit.

Ronald Barthes hovoří o síle obrazů. V nich rozeznává dva momenty. Moment punctum – bodnutí. Jde o stav uvědomění v trpné pozici. Je tím, co nás z díla zasahuje nebo zneklidňuje. Je příčinou zážitku. Obrazy nás zasahují podobným způsobem jako rány, které utrpíme a kterých se posléze dotýkáme. Suzan Sontagová je fotografka, kterou brutálně zasáhla fotografie koncentračního tábora. Cítila okamžitý zásah, ale až po letech pochopila, jaký má ta fotka význam. Sontagová hovoří o epifanii negativního prozření.

Právě nechat se zasáhnout, otevřít se, jak František Burda popisuje patos, je pro mě velkým pojítkem k transkulturní komunikaci, která právě také stejně, jako umění vyžaduje naši otevřenost a moment zasazení kterému se vystavíme. Umělecké dílo chce naši pozornost, proniknutí do něj a také pohled z mnoha úhlů k pochopení a proniknutí do významu díla a toho co nám může přinést. Transkulturní komunikace má tedy se čtením uměleckého díla mnoho společného a je jen na nás do jaké míry se necháme ovlivnit a proniknout do díla.

Umění jako prostředek dialogu

František Kadavý

Jak umění, tak i Transkulturní komunikace překračují hranice, a to jak kulturní tak třeba i národní. Umění vyjevuje bytí člověka snaží se vyjádřit jeho podstatu. Umělecké dílo k nám promlouvá a oslovuje nás. Je důležité, aby člověk nevnímal umělecké dílo povrchně, ale aby se mu otevřel se mu a nechal se zasáhnout dílem,

nechal se vnořit do hloubky, kterou umělecké dílo nabízí. Co nám umění říká a předává, tím může formovat či utvářet naše myšlení.

Význam, které má umění pro Transkulturní komunikaci je především v tomto překračování národních a kulturních hranic a nejenom jich, ale veškerých jazykových bariér, které často zamezují dialogu. Důležitým bodem, které umění zprostředkovává je vytváření prostoru, kde se můžou lidé různých národností sejít v dialogu nad ním. Umění či umělecké dílo tedy se stává prostředkem k dialogu. Chtěl bych zde ještě zmínit příklad, jak umění překračuje národní hranice, a to bych zde chtěl předvést na příkladu z knihy 1913, kdy právě německé a francouzské umění překračovaly tehdejší hranice národních států, nacionalismu a vytvářely prostor k společnému dialogu.

Co spojuje transkulturalitu a umění?

Vendulka Švorcová

I taková může být jedna z otázek, která se objeví během studia oboru Transkulturní komunikace. Ono i v samotném pokusu o nalezení odpovědi na tuto otázku je možné, že vyvstane mnohem více dalších a komplikovanějších otázek, než jedna konkrétní a všeříkající odpověď.

Následující řádky jsou pokusem o obecnou sondu, která by měla čtenáři pomoci nastínit tuto problematiku - a ve snaze ji podat v jazykově nenáročně formě - v něm vzbudit i zájem proniknout do této neuvěřitelně vzrušující tematiky, kde jsme schopni se dotknout samotného nitra člověka, a tak i nás samotných.

Ne každý vnímá umění jako něco naprosto uchvacujícího a přitažlivého, ovšem tomu je tak do okamžiku, než dojdeme k uvědomění, že jsme uměním obklopeni v

našem každodenním životě více, než jsme si schopni přiznat. První krok, který by mohl pomoci překonat tuto pomyslnou zeď mezi mnou a uměním je to, nenahlížet na umělecké dílo jako na samostatný svět o sobě, ale nechat se jím zasáhnout, otevřít se pro něj – a v ten moment jsme teprve schopni objevit jeho význam. V tu chvíli, kdy se pro umělecké dílo otevřu, vstoupím do něj, poznám to skutečné propojení mezi uměním a našim bytím. Nestačí film pouze nezaujatě sledovat či poslouchat písničku jako nějakou formu zábavy, ale je důležité osvojit si schopnost nazírání, která je nezbytná pro odhalení té čisté krásy uměleckého díla. Důležité je nechat se jím zasáhnout, protože to pravé kouzlo tkví v tom, že každé umělecké dílo ať už více či méně zjevným způsobem vyjevuje nás - co jsme jako lidi - a ukazuje naši celistvost. Jako praktický příklad mohu uvést zkušenost při sledování filmu Forrest Gump. Vidíme osobu Forresta Gumpa, ale to není skutečná postava, je to pouze herec Tom Hanks v kostýmu, předvádějící herecký výkon dle scénáře. Jenže ta postava, kterou ztvárňuje a zosobňuje v nás může ožít a my do té postavy promítneme sebe samotného: jednoduše řečeno, necháme tu postavu F. Gumpa v nás ožít, aby vyjevovala ten náš lidský svět. Umění je tak velkým symbolickým světem, kterému když se otevřeme, tak do něj můžeme vstoupit a objevovat jeho význam, týkající se jak nás (člověka), ale i lidské budoucnosti – kam jako lidé směřujeme.

Na detailech záleží

Propojení konkrétního uměleckého díla a lidského bytí se neobejde bez výrazné citlivosti a všímavosti vůči detailům, které každé dílo ukrývá. Skutečně v umění záleží na každém detailu či drobnosti, ať už se jedná o film, píseň nebo poezii. Nic tam není náhodně, vše něco symbolizuje, je něčím motivované a má konkrétní záměr. A zároveň se tyto drobné detaily později ukázaly jako rozhodující a klíčové momenty, které zobrazují něco mnohem obecnějšího; vyjevují, jak do toho my sami vkládáme něco obecně lidského. Tím je zamýšlena celistvost lidského bytí, které má být uskutečněno v lásce, svobodě a bezpodmínečném přijetí.

V tomto bodě se také dotýkáme i samotného pojetí transkulturality, jejího personálního charakteru, protože transkulturalita všechny tyto jevy zahrnuje a představuje. Bytí člověka má být realizováno ve svobodě, lásce a bezpodmínečném přijetí. Ať už ve vztahu k druhému jako svému Ty, ale i k sobě samému. Jedná se o princip hermeneutického kruhu lásky. Člověk se musí otevřít druhému, v němž je

bezvýhradně přijat a teprve tehdy je schopen se navrátit k sobě samému. To je výrazný prvek, kterého jsme schopni dosáhnout i při četbě, interpretaci umění.

Subjektivita, individualita a rozmanitost

Umění je vysoce subjektivní a individuální záležitostí. Každé umělecké dílo tyto fakty jasně reprezentuje a zřejmě to vyplynulo také z diskuzí, které proběhly v rámci příslušných kurzů zabývajících se touto tematikou. Pokud bylo za úkol shlédnout jeden konkrétní film, každý v jeho jednotlivých záběrech vidí jinou symboliku, jinak si konkrétní záběr vysvětlí a subjektivně jeho dílčí části interpretuje. Ukazuje se tím obrovská rozmanitost, která hraje v uměleckém díle bazální roli. Na prvek rozmanitosti zřetelně poukazuje i R. Guardini ve svém díle *O podstatě uměleckého díla*. Každý umělec se totiž zaměřuje na něco jiného, vidí podstatu svého díla v něčem jiném, a tak pestrost každého díla tkví v momentě, kdy podstata umělcova díla se stává zajedno se samotnou jeho niterností. Zde leží odpověď na otázku, proč je každé dílo tak jedinečné a neopakovatelné.

A právě ta pestrost, kterou nacházíme v umění je také současně dalším podstatným prvkem, který otevírá transkulturní perspektivu. Protože rozmanitost není přítomná pouze ve světě umění, ale také ve světě transkulturním. Oba tyto světy jsou propleteny a vzájemně provázány jednou a toutéž základní otázkou: neustálé a neutuchající ptaní po člověku. Ať už ve světě umění či v tom transkulturním hledáme odpověď na otázku, co je člověk, co dělá člověka člověkem. Jak se každé umělecké dílo vyznačuje neopakovatelností a okázalostí, tak stejně tomu je v transkulturní perspektivě v případě člověka, jakožto osoby. Skrze toto hledisko se na člověka díváme jako na jedinečnou a neopakovatelnou individualitu, jehož důstojnost je nezcizitelná a bytí bezpodmínečně ukotveno v lásce, svobodě a přijetí. Tutéž skutečnost tak zobrazuje i umělecké dílo, jež má takto vyjevovat i celek bytí člověka. Přičemž nutno dodat, že problematika lidské důstojnosti byla jedním z motivů velmi intenzivně zdůrazňovaných v již zmíněných typech uměleckého ztvárnění.

Co spojuje četbu umění, resp. uměleckého díla a transkulturalitu je fakt nahlížení každého díla, tak každé kultury a obecněji i člověka, jako něco jedinečného a neopakovatelného. Být vůči člověku vždy otevřený, přijmout ho takový jaký je se všemi nedokonalostmi a vlastnostmi, které jej charakterizují. Naskytuje se tu otázka: pokud bychom byli schopni číst každého člověka takovým způsobem jako umělecké

dílo, bylo by možné předejít různým konfliktům, nepochopením, předsudkům a dalším jevům?

Druhotně je s tím spojena schopnost naučit se otevřenosti jak vůči umění, tak i perspektivě transkulturality. Bez tohoto hlediska bychom nikdy nebyli schopni pochopit význam a smysl jak uměleckého díla, tak ani člověka. Přístupovat k člověku stejným způsobem jako k uměleckému dílu, tzn. jak analyzujeme klíčové momenty ve filmu, interpretujeme texty písní či symboliku skrytou mezi řádky poezie, takto vnímat a otevřít se i pro každého jednotlivce. Všimnout si pečlivě všech jeho vlastností a schopností, s citlivostí vnímat jeho emoce a postoje. Zvláště též jeho výrazů v obličeji, protože tvář je důležitým elementem, ve kterém lze na první pohled rozeznat tu rozmanitost, jedinečnost a individualitu každé bytosti. Nahlížet na všechny tyto jednotlivé prvky, které člověka utvářejí, jako na celek prožívající své integrální bytí.

Dialog jako základní princip

Pokud to z předešlých odstavců není zřejmé, hlavní myšlenkou předloženého textu je nutnost navázat v obou případech dialog. Jak dialog s uměleckým dílem skrze otevření se pro něj a schopnosti nazírání, tak i dialog/komunikaci mezi kulturami a ještě konkrétněji, lidmi jako takovými. Stojíme před skutečností navázání transkulturního dialogu pomocí interpretace a četby uměleckého díla. Neexistuje však jeden ucelený postup a přístup, jak takový dialog navázat – stejně jako je každé dílo a člověk samotný jedinečný a rozmanitý, lze k tomu dialogu přistoupit různými a rozmanitými způsoby a formami.

Umění a jeho četba může být tak vysoce přínosnou materií, jíž je možné zprostředkovat překračování hranic jak mezi kulturami, tak mezi jednotlivými osobami. V tomto spočívá nezměrné tajemství umění – mimo jiných nezpochybnitelných kvalit v sobě implicitně ukrývá i vodítko, jak hledat smysl a význam nejen našeho vlastního bytí, nýbrž i jsoucna ostatních lidí, jejichž bytí se uskutečňuje ve vzájemném vztahu s tím naším.